

ÎNTRE RAI ȘI IAD. ANGELOGIE ȘI DEMONOLOGIE HRISTICĂ

BETWEEN HEAVEN AND HELL. ANGELOLOGY AND CHRISTIAN DEMONOLOGY

Dr. Petru Adrian DANCIU

CCI "Speculum", "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia
"Dacia" Technological High School, Caransebeș

Abstract: *The Jewish demonology during Christ's coming corresponds to a warrior messianism, capable of defeating the Roman occupation, seen as a divine punishment for unbelief. Jewish monotheism is subject to a foreign and unwilling power, another world that overlaps any desired politics and religiosity superior to any type of paganism. The world is ruled by warrior angels. They know the ascent and descent according to the divine will, Israel cannot escape the magnetic force they exert on the politics and religiosity of their peoples. If in Babylon Judaism developed its demonological beliefs, under the domination of the Roman Empire, Messianism knows its staging by asserting several personalities, one of them being Jesus Christ, son of Mary. His prophecy revolves around the idea of the divine Kingdom descending to earth, as well as the inherent opposition of the devil, manifested by the presence of false Christs. This belief is almost foreign to the Jewish demonology of the time. The idea of the coming Kingdom creates a strong confusion, the theologians of the time (scribes and Pharisees) associating the event with an open conflict against the Roman occupation, the Jews being seconded by the power of God, respectively by angels. Christ must respond differently to the need for freedom, and the claim to bear the divine appellation (Son of God) does not make sense, moreover, it is a blasphemy. The need for*

a divine sign, often required from Jesus, has its logical basis on this messianic, warrior expectation. The confusion grows all the more because, of not understanding its message, the purpose of the antichrists appears inexplicable. The research follows exactly these aspects, of the split parallel worlds, from the perspective of the crisis of Jewish monotheism and a demonology that makes it impossible to frame the saving model of Jesus in the politico-religious reality of the time. Although Christian theology holds that the time of Christ's coming was well chosen, He being the divine answer to this very crisis, the Judaism's demonological view of the world corresponded less and less to the biblical prophecy. If its beginnings were situated in Babylonian captivity, the effects are seen in the distance given by the model of theological interpretation of the deeds of Christ, accused of working with the devil. Perhaps the historical moment was well chosen, but it did not correspond to the demonological mentality of the Jewish theology. Thus the Judaism is abandoned by the divinity, through the interposition of the Roman presence, facing an always announced divine kingdom. Moreover, the forgiveness of the enemy, his love does not correspond to the existing reality. Therefore, the utopian Christ's message is perceived as a blasphemy rather than an exhortation, hence the unilateral rejection of the idea that Christ is the king of the Jews.

Keywords: demonology; messianism; angelology; prophet.; the angels of the nations; Samael.

Dacă în 583 î.Hr. împăratul Nabucodonosor cucerește Ierusalimul, distruge templul și *duce în exil* o mare parte din populație, istoria pedepsei divine se repetă cu consecințe și mai grave, pentru că, începând cu anul 6 d.Hr., Octavian Augustus încorporează Iudeea Imperiului Roman, ținând-o practic *prizonieră în propriile granițe*. Cucerirea romană marchează cea mai puternică criză politico-spirituală, prin efectele sale imediate și în timp, de vreme ce cuprinde și afectează serios planul social, politic și spiritual. Dacă în prima criză, cea babiloniană, clasa politică a regatului nu a fost anihilată pe tot parcursul exilului, mai mult, profetismul iudaic a cunoscut perioada de glorie, în cazul cuceririi romane, sistemul politic a fost total subordonat Romei, Irodienii fiind doar un paravan al

dezinteresatei diplomații romane. Spiritual, templul nu a fost afectat, statornicit ca vector spiritual de forță pe care se va baza întreaga gândire mesianică. În această ultimă criză, până la apariția lui Hristos, iudaismul a cunoscut o serie întreagă de profeți și mesia minori sau mediocri, incapabili de a-și marca istoric prezența.

Hristos este un caz special, pentru că în persoana sa încorporează cele două atribute, profet și rege. Acest ultim atribut, negat de evrei și ironizat de romani, exprimă totuși profetic viitorul „statut” al unui popor ales a cărei „regalitate” va renaște peste mai bine de un mileniu, în 1948, drept statul *independent* Israel. Dubla calitate a lui Hristos indică atât momentul, cât și capacitatea de a uni într-un singur construct divino-uman cele două lumi, până atunci paralele, Grădina Edenului cu Raiul Ceresc; viziune superioară unei realități spirituale în care evreii credeau cu tărie, dar care putea fi, treptat, schimbată: demonizarea cosmosului.

1. Prima etapă: monoteismul

Primul moment al rupturii de spiritualitatea politeistă îl vom găsi la Moise, de asemenea un profet și mesia, dovedit în relație cu divinul prin toate acțiunile sale. Ca vector uman al divinului, el va interveni în forță într-un mediu socio-spiritual absolut ostil cu privire la o *nouă spiritualitate* ce dorea a se impune. Nu știm cât de monoteiști erau evreii până la Moise, dar cu siguranță erau moniști, în cel mai fericit caz. Zeul suprem, al cărui nume, până la Moise, nu-l cunoșteau, își „dizolvă” în creație atributele interpretate drept zei de toate popoarele păgâne. Se întâmplă chiar și atunci când alege să se manifeste prin hierifanii/ teofanii. Pe lângă confuzia impusă de monoteismul „abstract” al lui Moise, constatăm incapacitatea de a se debarasa total de *tradiția* magico-religioasă a politeismului. Consecința: patruzeci de ani petrecuți în pustiu, un spațiu de graniță, în drumul spre țara („paralelă” Egiptului), unde curge „lapte și miere” (vezi *Numeri*, 13, 27-33).

Moise reușește să impună *ideea de monoteism* „coagulând-o” în jurul unui *singur nume* divin: „Eu sunt Cel ce sunt” (*Exod*, 3, 14), un centru generator de teofanii și credință teologice despre apariția și existența mai multor lumi cu structuri diferite de cea egipteană. Locuința lui YHWH sunt Cerurile¹. Acestea sunt inaccesibile omului, dovadă că Moise își primește revelațiile aici, pe pământ. Viziunile lui sunt *aievea*, fiind departe de *extazele* profetice ale lui Isaia sau Iezechiel. Dumnezeu ființează în Cer², în lumea Sa superioară și paralelă cu a noastră. Mult timp, în monoteismul iudaic, s-a crezut că sufletele celor răi nu coboară la iad, ci mor sau se neantizează pur și simplu. Prin urmare, nu exista un loc al damnaților. Demonii și ființele hibride malefice infestau pământul și elementele acestuia, unde și locuiau. Problema credinței evreilor monoteiști din timpul lui Moise în existența unuia sau mai multor infernuri este incertă. În orice caz, dacă exista, ea trebuia pusă în legătură cu cea egipteană. Monoteismul lui Moise nu era însă preocupat de topografia infernală, motiv pentru care nu avem o lume paralelă malefică, cu un spațiu spiritual dedicat.

Drept consecință, pentru că tot răul se află *aici*, monoteismul aclamă și acuză întregul câmp al existențelor demonice de crearea și perpetuarea idolatriei, o falsă interfață prin intermediul căreia se deturneză întreaga energie latrică a umanității. Nu se impunea existența unui iad spiritual, de vreme ce acesta era deja prezent pe pământ. Poziția radicală a monoteismului va reduce la un proces de treptată demonizare a cosmosului, precum și la scindarea spiritualității lumii materiale prin indicarea și identificarea unei alterități spirituale malefice, antagonice monoteismului. Sigur, ulterior, profetismul se va constitui într-o instituție esențială în acest procesul de explicitare a

---

¹ Treptat, conceptul de „Cer” se va diferenția de cel fizic, acesta rămânând să simbolizeze doar pe cel din urmă.

² Conceptul teologic sau atributul divin de atotprezență se subînțelege din faptul că este Creator al pământului, precum și din relația permanentă de cunoaștere personală și prin intermediul îngerilor.

conflictului deschis între iudaism și lumea păgână. Lumea se va scinda în „lumi”, pentru că paralelismul nu va fi tratat de iudaism doar la nivel teologic, ci și demonologic, aspect final extrem de bine conturat după exilul babilonian.

Conflictul deschis între zeii-demoni ai Egiptului și, până la Moise, necunoscutul YHWH, Dumnezeuul „strămoșilor” (vezi *Exod* 3, 14), căruia, după victorie, i se va aplica atributul de „creator”, marchează prima fază a rupturii spiritualității până la exodul evreilor politeiști. Două lumi paralele se dezvoltă în direcții extreme ce nu pot fi conciliate. Chiar dacă se cunoaște faptul că existau conflicte spirituale animate de factorul politic în lumea politeismului pre-iahvist, acestea se finalizau cu asimilarea atributelor zeilor perdanți politeismul în sine, ca sistem, nefiind afectat. Pericolul monoteist nu presupune asimilarea, ci neantizarea tuturor celorlalți zei, de unde imposibilitatea reconcilierii. Situația monoteismului se schimbă dramatic în cazul zeilor tutelari ai popoarelor identice cu imperiile suverane (spre exemplu, babilonieni), care-și generau și controlau propriul rai, la fel cum suveranii infernali, iadurile³. Conflictele armate îi influențau doar în măsura în care numele lor sacre erau implicate, de unde apariția unui întreg sistem liturgic și mantic (profetic) dedicat protecției în vederea obținerii unei victorii sigure.

Pentru spiritualitatea egipteană, YHWH este un zeu necunoscut, tânăr⁴, tinerețe dovedită de violența prin care

---

³ La babilonieni, antipodul zeului Soare Șamaș este tot el, dar ca Nergal, stăpân al lumii de jos și al ciumei, motiv pentru care ambilor li se aduceau cântece de laudă sau ode (vezi *Gândirea*, 1975: 200-208, 235-236). Dubla polaritate a arhetipului nu este o noutate nici pentru creștinism, figura lui Antihrist conturându-se abia după ce Hristos se înalță la cer, nici pentru psihologia jungliană care o consideră constelată simbolic doar în măsura în care o criză o cheamă pe cealaltă.

⁴ Dacă ar fi să comparăm această situație cu cea a Demiurgului ignorant al gnosticilor, zeii egipteni întruchipându-l, YHWH ar fi o prezență superioară a ceea ce ar fi însemnat „creația” zeilor egipteni

se impune în fața vechilor entități ale politeismului egiptean. Știm că dorința de „emancipare” a tinerelor zeități nu este necunoscută spiritualității semite. O situație asemănătoare o întâlnim, spre exemplu, în istoria ascensiunii lui Marduk („Copilul-Soare”). Să ne amintim că „incidentul” mitic Tiamat pornește de la faptul că *zeii cei tineri*, dornici de afirmare, deranjează bătrânele entități prin gălăgia (identică cu lipsa de respect) pe care o fac, precum și atitudinea disprețuitoare (pe care o întâlnim și la tânărul creator al hylicului, Demiurgul gnosticilor) de care dau dovadă (Daniel, 1981: 245-246).

YHWH este singurul zeu care pune început și reușește în actul său de răzvrătire, la fel cum, peste milenii, Hristos, Fiul Său, o va face, folosindu-se de o altă metodă, atunci când va îndemna să fie urmat de evrei: „Îndrăzniți, Eu am biruit lume” (*Ioan*, 16, 33). Fiecare schimbare de paradigmă produce scindare nu doar în această lume, ci și în cele spirituale, după cum vom încerca să demonstrăm. Revolta lui YHWH va aduce acutizarea treptată a sentimentului de ură al națiilor față de poporul ales, cu atât mai mult cu cât iudaismul *nu urmărea convertirea* lor, ci pur și simplu dezintegrarea sentimentului religios prin expunerea lipsei de valoare a zeilor, aspect urmat de detașarea superioară, față de ele. Sentimentul frustrant al inferiorității impuse nu va rămâne fără efect. El va antrena nu doar politicul, ci și întreaga capacitate a spiritualității politeiste, focusată atât pe conflictul deschis, cât și pe intenția de a dovedi permanent că evreii nu sunt capabili de o deplină convertire la monoteism, dovadă stând în acest sens izbucnirile idolatre, de cele mai multe ori, drastic sancționate, îmbibate cu practici mantice sau magice dificil de combătut, necromanția fiind „vârful de lance”.

Însă, cum perspectiva gnostică apare mult mai târziu, YHWH va fi socotit ca un zeu tânăr, necunoscut și la fel de „barbar” precum invadatorii „popoarelor mării”. Dușman al zeilor egipteni, el nu poate fi decât un prieten al lui Seth, o entitate demonică extrem de periculoasă, concept pe care egiptenii l-au păstrat până târziu când a ajutat la apariția constructului gnostic al Demiurgului ignorant.

2. Exilul și „tărâmul de mijloc”

În timpul exilului babilonian, liturgicul este incapacitat. În parte, spațiul lăsat liber va fi ocupat de rugăciunile casnice ori în comun și de un profetism activ, semn al păstrării contactului cu divinitatea. Să nu uităm că, în permanență, ca un prețios adaos la câmpul liturgic, „instituația” profetismului nu a încetat în Israel decât, poate, cu puține excepții⁵.

Stării de sclavie (departe de a fi similară cu cea din Egipt) i se adaugă în Babilon sentimentul *abandonului spiritual*, un sentiment necunoscut de evreii robiei egiptene care, până la Moise, nu-l cunoșteau pe YHWH. Ceea ce trăiesc în Babilon poate fi catalogat ca o stare acută de durere sufletească colectivă, depășită „teologic” doar de *sentimentul pierderii comuniunii cu Dumnezeu*, al protopărinților *alungați* din Grădina Edenului.

Chiar dacă relativ scurtă, perioadele celor două exiluri babiloniene (587 – 538 î.Hr.) vor marca profund structura de credință a monoteismului, dovadă că puțini evrei au ales să se întoarcă în Israel, după eliberarea din exilul babilonian, semn că *sentimentul abandonului divin* nu a fost prea bine primit. Sigur, la acel moment, Babilonul nu putea fi comparat cu Ierusalimul, o ruină. Nu factorii socio-economici interesează aici, ci doar cei spirituali, vectori marcanți, capabili de a oferi o nouă perspectivă asupra lumii, nu doar materiale, ci spirituale, în care cea dintâi se oglindește ca efect.

Sigur, pentru evreii rămași în Babilon, YHWH rămâne Dumnezeu poporului său, însă sentimentul religios al atotputerniciei divine va avea mult de suferit în urma gestului Său de retragere și abandonul celor aleși, dușmanilor lor. Exilul presupune și impune pătrunderea într-o lume „paralelă”, în spațiu dușman al păgânității unde, evident, alte reguli spirituale sunt dominante, toate

---

⁵ Vezi „cazul” Saul și al vrăjitoarei din En Dor – 1 Samuel, 28.

opuse principiilor monoteiste până atunci considerate imuabile.

Presiunea imensă politeismului și a magiilor de orice fel se dovedește aproape imposibil de suportat. Pentru cei care nu rezistă, se impune sincretismul, o structură de compromis, capabilă de a face posibilă relaționare socială și spirituală cu zeii *tutelari* ai noului spațiu, unul de care, prin profeții săi, YHWH amenința că, la un moment dat, îl va nimici. Când diavolul vrea, se dovedește că nu este atât de negru cum pare. Dovadă stă permanenta dezvoltare a relațiilor economice cu dușmanii idolatrii, transformați treptat în prieteni. La fel, clasa politică iudaică, aflată și ea în exil, se adaptează rapid și primește respectul cuvenit din partea cuceritorilor. Astfel, spiritul apologetic iahvist își pierde constant din sens și consistență. Doar căderea imperiului va pune capăt pericolului asimilării monoteismului.

Evreul mai puțin virtuos care alege sincretismul, fără a renunța total la YHWH, putea alege „raiul” unei zeități mai degrabă decât sumbrul Șeol al spiritualității părinților săi ori, mai grav, neantizarea (vezi *Iezechel*, 18, 4). În consecință, conflictul monoteism/ politeism slăbește din însăși lipsa prezenței lui YHWH, privită de cei rămași fideli ca o încercare, pentru că, dincolo de pedeapsă și îndreptare, presupune starea de iad pe pământ a exilului? În Babilon, societatea iudaică se scindează. Ceea ce avem descris ca luptă de salvare a identității iudaice, identică cu monoteismul, în scrierile profeților, aspect dovedit de cei puțini care s-au întors la Ierusalim, reprezintă miezul sau rămășița spiritualității ortodoxe a credinței iudaice. Toți cei rămași au adăugat monoteismului noi concepte, proces imposibil până în acel moment din pricina radicalismului yahvist.

Chiar dacă pentru mulți dintre teologii Babilonul este simbolul haosului terestru, lucrurile nu stau nici pe departe astfel. Este de înțeles șocul pe care-l primesc iudeii intrați pentru prima dată pe porțile cetății imperiale, când descoperă că, de acum, în relație cu alteritatea, ei sunt

străinii. Mai mult decât atât, chiar dacă întunecă comunicarea cu divinul, politeismul oferă noi perspective de înțelegere a lumii spirituale.

Păgânismul, pe care până în acel moment îl puteau defini drept „o lume paralelă”, devine de acum înaintea centrului următoarelor decenii de existență iudaică. Treptat, procesul de acomodare clarifică pe baze solide, culturale și economice, relațiile inter-umane. Cu siguranță, au avut loc dispute teologice derulate la mare distanță de situațiile ce impuneau martiriul, motiv pentru care se va ajunge la conștientizarea unui nou statut al lui YHWH, anume că El împarte lumea cu îngerii (răi) – pentru păgâni, zeități –, pe care le va învinge pe rând, conform unui plan ascuns, din care poporul evreu nu poate fi exclus. Cu alte cuvinte, teologia diasporei babiloniene se rescrie pentru ca monoteismul să supraviețuiască.

Pentru evreii care s-au reîntors în Ierusalim, *spiritualitatea proprie este o lume*, aspect care nu se poate afirma despre cei care au ales să rămână în cetatea imperială. Relația lor cu templul reconstruit din Ierusalim va deveni una ritual-istorică, concentrată pe jertfă, adusă măcar o dată în viață. Dificile rămân diferențele de abordare de natură demonologică. Se întâmplă pentru că mai toți evreii care soseau în Ierusalim purtau cu ei concepte demonologice și uneori chiar teologice modificate, incompatibile funcțional în spațiul mental al monoteismului liturgic practicat în templul din Ierusalim. Astfel, luăm cunoștință cu „diaspora teologică”, o structură sau lume prinsă undeva la mijloc, între iudaismul fundamentalist și politeismul babilonian, mai târziu alexandrin etc. Această *abordare mai relaxată*, matură teologico-filosofic, de înțelegere a păgânismului din perspectivă monoteistă, își găsește începuturile în atitudinea magico-teologică plină de *incertitudine* a strămoșilor scoși din Egipt, care au acceptat monoteismul fără a renunța pe deplin la politeism, însă.

Înțelegem că, de la început, acest fenomen indică existența unei reale spiritualități de graniță, ce se

interpune între cele două sisteme (politeism și monoteism) de credință. Rolul ei este de a proteja. Este o *reacție*⁶ de *apărare* a credinței cu funcții extreme și inferioară ca apropiere, care se vede obligată să coabiteze într-un mediu spiritual ostil. Această spiritualitate de graniță, în sine, o lume/ diaspora iudaică nu urmărește apologia monoteismului, ci doar înțelegerea din perspectivă monoteistă a acțiunilor venite din spațiul sacru.

Există și „efecte secundare”, pentru că acest „câmp” de credințe contextualizate, care suportă o adaptare din perspectivă teologică, are tendința de a-și contamina „gazda” spirituală, în cazul nostru, monoteismul iudaic. Adaosul unui item păgân „tâlcuit” teologic forțează nu numai granițele interpretării, ci și relația cu alți itemi ai monoteismului. Itemii păgâni „converșiți”/ tolerați se enclavizează astfel în spațiul monoteist, de unde sursa atâtor scrieri apocrife și apocaliptice intertestamentare. Monoteismul devine predispus la reinterpretare. Devenind autonomă, după căderea imperiului, diaspora din Babilon își rescrie conform propriilor norme monoteiste (vezi Talmudul Babilonian) spiritualitatea demonologică⁷, impunând o viziune diferită față de teologia templului în privința lumilor spirituale.

Ca „lume de graniță”, sincretismul evită pe cale „diplomatică”, prin reinterpretare, conflictul iminent și

---

⁶ Pentru creștinism, avem apologia. Deși teoretic, ea este actuală, funcțiile ei sunt astăzi aproape atrofiate, de vreme ce a fost concepută „să lupte” împotriva păgânismului, iudaismului și ereziilor primelor veacuri și nu împotriva dominațiilor acum autonome, de altfel dovada supremă a inutilității ei.

⁷ „Evreimea din perioada talmudică deținea o demonologie extrem de elaborată, putând distinge clase și chiar indivizi cu o bogăție de detalii privind natura și îndeletnicirea spiritelor răului. Elementele acestei demonologii și-au găsit loc fertil în imaginația populară, convinsă cum era de realismul unei lumi a spiritelor și fortificată de o bogată tradiție care își avea în mare parte rădăcinile în Egipt, Babilon și Persia. Această știință a servit unei duble nevoi: ea a exprimat, pe de-o parte, capacitatea și puterea de a controla, iar pe de altă parte, puterea de auto-protejare” (Trachtenberg, 2010: 45).

devastator pentru sistemul pe care-l protejează și care se află pe o poziție inferioară. Atributul său principal, maleabilitatea, devine normă supremă de supraviețuire, nu doar religioasă, „în lume”. Acest timp de sincretism specific monoteismelor se construiește ca o structură de gândire și apoi de credință polarizantă cu un specific *dual*, cu „fațete” îndreptate spre ambele structuri (monoteistă și politeistă) care-l flanchează. Toleranța este un alt atribut, de vreme ce în această „graniță” vor supraviețui o parte din credințele dualiste generatoare de gnoze. Ajungem astfel la importanta influență a credințelor magico-religioase siriene, care au supraviețuit în parte și mulțumită diasporei iudaice.

Este adevărat că aportul lor dualist, la care se adăugase credința în „îngerii popoarelor”, credință moștenită din Babilon, plus cohortele de spirite malefice eliberate de constrângerile spiritualităților păgâne de mult prăbușite, toate dușmănoase cu privire la buna relație a poporului evreu cu YHWH, aglomerează și mai mult spațiul lumilor paralele. Dușmanul nu mai este identificat în imperiu fizic sau cel puțin nu mai contează acest aspect; el este unul spiritual. La momentul istoric potrivit, va primi chiar și un nume: Samael – „Dumnezeul orbilor”(vezi Culianu, 1988: 151.)⁸, îngerul Romei⁹.

3. Samael și Mihael

Întorși din exilul babilonian, evreii au găsit în Ierusalim și împrejurimi un teritoriu ocupat de populații semite amestecate prin căsătorii mixte cu evreii rămași. Credințele dominante erau politeiste, multe dintre ele de

---

⁸ Orbirea sa e nebunie pentru oameni. Astfel, „izvoare evreiești menționează o povestire unde Cain este zămislit de Eva împreună cu Samael” (174), conform pasajului din *Facere*, 3, 13: „Șarpele m-a amăgit”/ „violat”.

⁹ În unul din apocrifele lui Enoh, Samael este menționat ca înger al Romei, după cum Dubiel era al Persiei (26, 12) și evident, Mihael, al Israelului (44, 10). Primii doi inițiază o coaliție pentru a elimina din lume pe Israel, vezi *Hénoch*, 1989: 81, 126-127.

sorginte siriană¹⁰, implicit dualistă. Rădăcinile acestora sunt atât de puternice încât nu dispar nici la câteva sute de ani distanță, când Hristos și apostolii le vizează în conflict cu religia oficială¹¹. Exceptând atmosfera politică încordată, în acest mediu spiritual dificil pentru apologetica monoteismului iudaic, templul din Ierusalim se va reclădi.

Pentru antichitatea semită, destinul popoarelor nu este stabilit de factorul politic sau militar, ci de forțele spirituale tributare influxurilor de energie planetare¹². Acțiunea umană este consecința voinței divine. Cu alte cuvinte, *mișcarea astrelor* evidențiază, slăbește ori prăbușește energia entităților (zei, îngeri sau demoni planetari) spirituale. Astfel se explică căderea și ridicarea națiunilor ori imperiilor. Sigur, trebuie luate în considerare și evenimentele astronomice rare și cu atât mai importante.

Sub imperiul unui *datum* divin al cărui scop final nu poate fi descifrat integral decât după ce s-a produs, omenirea se vedea pusă la dispoziția pornirilor războinice ale diferitelor ființe, religiozitatea comună, să spunem națională, suferind și ea alterarea ori chiar dispariția. O astfel de destabilizare nu rămâne fără efect. Nu este de mirare că se vor impune cultele de misterii. Rolul lor este de a actualiza perspectiva umană asupra sacralului, de a reevalua locul omului în bulversantul univers contaminat de entități. Rezultatul este unul pesimist, de unde și inevitabila apariție a sistemelor gnostice, cărora ar fi trebuit să se opună optimismul creștin.

---

¹⁰ Invazia cultelor siriene va cunoaște maximum de potențare în imperiul roman: „Cucerirea întregii Sirii până la Eufrat și supunerea chiar a unei părți din Mesopotamia favorizează într-o altă manieră difuzarea cultelor semitice” (vezi Cumont, 2008: 113), care ajung chiar până în Dacia.

¹¹ Vezi atitudinea ostilă a evreilor și chiar a lui Hristos față de samariteni (vezi *Ioan*, 4, 5-43).

¹² Ideea reapare dezvoltată la mulți dintre gânditorii Renașterii. Pentru Francesco Giorgi, un franciscan din Veneția, astrele „se află într-o strânsă legătură cu îngerii într-un mod cu totul neobișnuit” (Walker, 2010: 143).

În gnosticism, lumea este creația unui Demiurg ignorant, incapabil a se ridica deasupra condiției sale de zeu. În funcție de resentimentul față de monoteism, numele lui este Samael, Iadablaoth, IAO sau Yahweh¹³. Privitor la cel din urmă, spiritualitatea egipteană nu a uitat că el este un deo-fag prin cumulul tuturor atributelor zeilor minori asimilați/ eliminați, adversar suprem al politeismului și, dacă se vrea pe sine, creator al unei lumi imperfecte. Obsesia în obținerea supremației, manifestată prin lupta continuă împotriva politeismului, era suficientă pentru a certifica gnosticilor că YHWH este un zeu minor ce privește doar în jos, în lumea pe care pretinde că a creat-o și pe care se căznește egoist să o modeleze prin intermediari, de unde inițierea credinței în *deus otiosus*, parțial acceptată de evrei, începând cu primul exil babilonian.

Sub Pleromă, cea mai superioară lume, în relație cu creația materială, este cea a Demiurgului, apoi a zeilor planetari/ eterici și, în final, a îngerilor și demonilor cerești. De aici încolo vorbesc demonologiile: spiritele elementale contaminatează spațiul mundan sălbatic (elementele), după cum, mulțumită demonolatriei, demonii și alte entități ale iadului sunt mai aproape de pământ decât cerurile, pe cel habitual (obiecte, animale, plante) și omul. Practic, speranța mântuirii/ eliberării spiritului uman din hylic era serios alterată de o sumedenie de credințe generate de criza cultelor oficiale. Ele vor afecta profund monoteismul. Bulversând în trăire și act (rit) spiritualitatea personală ori colectivă, efectele acestei crize generalizate și în politeism vor impune o repliere a monoteismului în instituția economico-religioasă a templului, precum și în automatismul ritualic, fără o profundă angajare din partea politicului, de vreme ce rămâne obedient îngerului Romei,

---

¹³ Vezi Puech, 2007: 84. La ofiți, Demirgul ignorant este Samael (vezi Culianu, 1998: 151), semn că avem aici de-a face cu un gnosticism iudaizant, incapabil de a aduce blasfemie numelui divin YHWH.

Samael¹⁴, deja identificat în epoca lui Simon Magul cu Satana (Culianu, 2006: 118).

Prin supraaglomerarea cu zeități și demoni, lumile spirituale se supraîncarcă peste și în spațiul fizic al creației materiale, profanul riscând să sucumbe în fața presiunii mult prea mare a sacrului. Semnele sunt clare: confuzia dintre bine și rău (exemplu: Hristos e acuzat că scoate demonii cu ajutorul lui Belzebut – vezi *Luca*, 11, 14-23), infestarea superstiției (cunoștințe, practici și gesturi al căror sens inițial s-a pierdut ori este extras din contexte străine sacral de monoteism: sincretismul) precum și numărul mare al cazurilor de posesiune, cu o mare varietate de „neamuri” sau specii demonice, unele dintre ele dificil de exorcizat (vezi *Matei*, 17, 21). Povara unui sacru ostil era tradusă în iminenta prăbușire a acestei lumi. Numărul mare de mesia pe care-l cunoaște Israelul în perioada și după moartea lui Hristos indică disperarea și profunda dezorientare a unei spiritualități care nu-și mai găsea sensul, chiar dacă era monoteistă și proniată angelic de către arhanghelul Mihail: mesia.

În mentalul magico religios iudaic, acesta trebuia să fie blând cu evreii și nemilos cu persecutorii romani, (vezi *Luca*, 2, 38). Nașterea lui trebuia să fie miraculoasă, pentru ca de la bun început să se anunțe ca o amenințare la adresa puterii locale aservite celei imperiale, pentru că apariția sa viza în eliberarea politică a Israelului, înțeleasă ca identică celei religioase. Urma să elimine orice îndoială care ar fi planat asupra divinității sale, prin angajare directă în luptă cu răul: alungarea demonilor din posesăți (vezi *Matei*, 11, 3; *Luca*, 7, 18-23). Pentru că atributul de *Fiu al lui Dumnezeu* („bene Elohim”) viza doar lumea angelică, orice încercare de deturnare înspre umanitate era tratată

---

¹⁴ Pentru că Roma „cucerise întreaga lume, era evident că îngerul ei protector trebuia să fi fost cel mai puternic dintre îngerii naționali și că lui i-ar fi revenit de drept titlul de Principe al Lumii. Dar îngerul Romei, Samael, era și un înger rău, pentru că îl învinsese pe îngerul poporului evreu. De aceea Samael, Principele Lumii, era identificat cu Satana” (Culianu, 2006: 119).

ca blasfemie, pentru că statutul omului nu poate urca mai sus de stadiul de profet. Așadar, Fiul lui Dumnezeu nu poate fi altul decât Arhanghelul Mihail.

Confuzia reinterpretării titulaturii mesianice și implicit a misiunii în lumina teologiei creștine nu interesează subiectul nostru. Important este că, până la apariția creștinismului, mesianitatea lui Mihail era atribuită doar îngerilor. Se știa tot atât de puțin despre natura acestui compozit cât cunosc astăzi creștinii despre modul în care se va prezenta Antihrist. Mihail (numele său este o întrebare: „Cine este ca Dumnezeu?”) și Gabriel sunt singurii îngeri ai yahvismului menționați în scrierile canonice. Nu este de mirare de ce Buna Vestire este transmisă de Gabriel, întrucât pentru a certifica *divina naștere* a lui Mihail, sau Iisus Hristos/ Emmanuel, nume al *izbăvirii* care apare în *Isaia*, 7, 14, semnifică „Dumnezeu este cu noi”. Emanuel este „răspunsul” la numele-întrebare al lui Mihail. Ca o paranteză, credința în mesianitatea angelică a lui Hristos este preluată și dezvoltată doctrinar de Martorii lui Iehova (vezi *Insight*, 1988: 393-394).

Prin persoana arhanghelului Mihai, misiunea mesianică privea doar națiunea iudaică: „Nu sunt trimis decât către oile pierdute ale casei lui Israel” (*Matei*, 15, 24, vezi și 10, 6). În esență el viza reluarea legăturii poporului ales cu YHWH, preferând enclavizarea spirituală a poporului dezordinii politeiste și relativității puterii politice, rău intenționat cu privire la Israel de către îngerilor răi. Nu suntem convingi că misiunea sa viza, de la bun început, ridicarea păcatului adamic, de vreme ce crizele deja amintite se impuneau cu prioritate.

Pentru că inițial, prin voie divină, Samael l-a învins pe Mihael, Israel se găsește neputincios în fața puterii politice și armatei imperiale romane, suficiente pentru a-i *ignora* religiozitatea. Folosirea forței fizice nu reprezintă un proiect viabil în vederea recăștigării independenței, chiar dacă, în disperare de cauză și fără succes, va fi folosit. Mesianismul propune ca „armă” împotriva forței fizice, opresive, a imperiului, revigorarea spirituală, o adevărată reformă a

religiozității monoteiste. Din păcate, procesul a fost interpretat greșit, fie ca blasfemie, fie ca obediență nejustificată în fața lui Samael. Puternic contaminată, spiritualitatea monoteistă a momentului nu au înțeles importanța „legii lui Tao”. Au continuat să persiste în vechea politică de forță folosită la ieșirea din Egipt, sub influența bulversantă a falșilor profeți (vezi *Ioan*, 2, 18), lăsându-se antrenați într-un conflict deschis pe care nu-l puteau câștiga.

Din această perspectivă, distrugerea templului anunțată de Hristos (*Matei*, 26, 61) nu este o profecie, cum a fost greșit asociată mesianității sale (*Matei*, 27, 40), ci doar o consecință logică a încăpățânării de a forța convertirea puterii divine în interesul unui conflict deschis. Sacralitatea profană îmbibată de tot felul de credințe străine monoteismului biblic se dovedește capabilă de a transforma întreaga sa energie spirituală într-o acțiune politico-militară, artificial motivată mesianic. Rezultatul este un dezastru, spiritualitatea profană sucombând odată cu lamentabila dispersie a nației evreiești.

Dintre toate lumile spirituale, Împărăția lui Dumnezeu este încă singura lume cu adevărat paralelă, pentru că încă se lasă așteptată. Observându-se la timp acest „neajuns” al așteptării monoteismului, creștinismul o va proiecta la rândul său în eschaton (vezi Taubes, 2008), generând alte crize spirituale, anul o mie (vezi Duby, 1996) și fragmentarea Bisericii în credințe și dominațiuni, fiind doar două dintre ele.

Referințe:

- Culianu, I.P. (1998). *Arborele gnozei. Mitologia gnostică de la creștinismul timpuri la nihilismul modern/ The gnosis tree. Gnostic mythology from early Christianity to modern nihilism*. București: Editura Nemira.
- Culianu, I.P (2006). *Gnosticism și gândire modernă: Hans Jonas/ Gnosticism and modern thinking: Hans Jonas*. Iași: Editura Polirom.

- Cumont, F. (2008). *Religiile orientale în păgânismul roman/ Oriental religions in Roman paganism*. București: Editura Herald.
- Daniel, C. (1981). *Civilizația asirobabiloniană/ Assyro-Babylonian civilization*. București: Editura Sport-Turism.
- Duby, G. (1996). *Anul 1000/ The year 1000*. Iași: Editura Polirom.
- ***, (1975). *Gândirea asi-ro-babiloniană în texte/ Assyro-Babylonian thought in texts*. București: Editura Științifică.
- ***, (1988). *Insight on the Scriptures*, vol. 2. Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.
- ***, (1989). *Le livre Hébreu D'Hénoch. Livre des Palais*. Paris: Éditions Verdier.
- Puech, H.-C. (2007). *Despre gnoză și Gnosticism/ About gnosis and gnosticisim*. București: Editura Herald.
- Taubes, J. (2008). *Escatologia occidental/ Western eschatology*. Cluj-Napoca: Editura Tact.
- Trachtenberg, J. (2010) *Magie și superstiție la evrei. Studiu asupra religiei populare/ Magic and superstition in the Jews. Study on popular religion*. București: Editura Herald.
- Walker, D.P. (2010). *Magia spirituală și angelică. De la Ficino la Campanella/ Spiritual and angelic magic. From Ficino to Campanella*. București: Editura Herald.

~~~~~

Petru Adian DANCIU (office.gnostic@gmail.com). PhD in Philology with a thesis on the Romanian folk tale at 1 Decembrie 1918 University of Alba Iulia (2018). He graduated the Faculty of Letters, Philosophy and History, Department of Orthodox Theology, Universitatea de Vest, Timisoara (1999). Master in History and Philosophy of Religions, Faculty of Orthodox Theology, Aurel Vlaicu University of Arad (2009). Member of the Speculum Research Center of the Imaginary, Alba Iulia. Teacher. Author of the volume *Teologia numelor divine. Egiptul Antic (The Theology of Divine Names. The Ancient Egypt)* (2005). Articles and studies published in *Tibiscum. Ethnography and History Studies and Communications*, in the local journals *Interferențe*, *Gnosis* and in the international journals *Journal of Romanian Literary Studies*, *Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica*, *Incursions into*

the imaginary, TricTrac: Journal of World Mythology and Folklore, SÆCULUM. He has participated in national and international symposiums in Timisoara, Deva, Alba Iulia, Târgu-Mureș.